

AMOS OZ

Crna kutija

Prevela
Žermen Filipović

■ Laguna ■

Naslov originala

Amos Oz
BLACK BOX

Copyright © Amos Oz 1987

Translation copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Ali ti, ti si znala da je noć mirna i nema,
A samo ja sam i dalje budan i zamišljen.
Ja sam jedina žrtva tvog plača:
Zver me drži na oku kao svoj jedini plen.*

*Povremeno se iznenada stresem i zadrhtim,
Lutam, izgubljen, izbezumljen od straha:
Čujem kako me dozivaš odasvud,
Osećam se kao slepac koga mrcvari neko dete.*

*Ali ti, ti si sakrila svoje lice. Nisi me zaustavila,
S golubijom krvlju i tamom u suzama,
Sputana u mraku, jecaš u daljini,
Gde sećanje ili smisao ili razumevanje nestaje.*

Iz *Plača* Natana Altermana*

---

* *Nathan Alterman* (1910–1970) – izraelski pesnik, dramski pisac, novinar i prevodilac. (Prim. prev.)

Dr Aleksandar A. Gideon
Odsek političkih nauka
Univerzitet Midwest
Čikago, Illinois, SAD

Jerusalim
5. 2. 76.

Dragi Alek,

Ako nisi iscepao ovo pismo istog časa kad si na koverti prepoznao moj rukopis, to pokazuje da je radoznalost jača od mržnje. Ili da tvojoj mržnji treba novi podsticaj.

Sad blediš, stiskaš svoje vučje vilice onako kako ti umeš, tako da ti usne nestanu, i žurno čitaš ove redove da otkriješ šta želim od tebe, šta se usuđujem da tražim od tebe nakon što je među nama sedam godina vladala potpuna tišina.

Hoću da znaš da je Boaz u lošem stanju. I da treba da mu hitno pomogneš. Moj muž i ja ne možemo učiniti ništa jer je Boaz prekinuo svaki kontakt. Kao i ti.

Sad možeš da prestaneš da čitaš i možeš ovo pismo baciti pravo u vatru. (Iz nekog razloga, uvek te zamišljam u dugačkoj sobi prepunoj knjiga, gde sam sediš za crnim radnim stolom, a kroz prozor naspram tebe pruža se bela, snegom pokrivena ravnic. U kaminu, tebi sleva, plamsa vatra, a pred tobom su prazna čaša i prazna boca na praznom stolu. Sve je u tom prizoru crno-belo. I ti izgledaš tako – monaški, asketski, nadmen i sav u crnom i belom.)

Sada gužvaš pismo, pevušiš kao kakav Britanac i pismo bacaš pravo u vatru – šta je tebe briga za Boaza? Uostalom, ne veruješ ni reč od ovog što govorim. Ovde uperiš svoje sive oči u razigrani plamen i sebi kažeš: „Opet pokušava da me prevari na brzinu. Ta žena nikad neće odustati niti će me ostaviti na miru.“

Zašto ti onda pišem?

Iz očaja, Alek. Naravno, što se očaja tiče, tu si ti svetski stručnjak. (Da, naravno, pročitala sam – kao i svi ostali – tvoju knjigu *Očajničko nasilje: Studija uporednog fanatizma*.) Ali ono o čemu sada govorim nije tvoja knjiga već ono od čega je istkana tvoja duša – to je hladni očaj. Ledeni očaj.

Čitaš li i dalje? Hraniš svoju mržnju prema nama? Isprobavaš *schadenfreude* kao skup viski, u malim gutljajima?* Ako je tako, bolje da te više ne peckam i da se usredsredim na Boaza.

Jednostavna je činjenica da nemam ni najblažu predstavu koliko ti znaš. Ne treba nimalo da me iznenadi ako se ispostavi da si upoznat sa svakom pojedinošću, da si naložio svom advokatu Zakhajmu da ti šalje mesečne izveštaje o našim životima, da nas sve ove godine pratiš na svom radaru.

---

* Nem.: *Schadenfreude* (šadenfrojd) – zlradost, užitak izazvan tuđom nesrećom. (Prim. prev.)

S druge strane, ne bi me zapanjilo da otkrijem da ne znaš baš ništa: ni da sam se udala za čoveka po imenu Mihael (Mišel-Anri) Somo, ni da imam kćerku, ni u šta se pretvorio Boaz. Ličilo bi na tebe da jednim surovim pokretom okreneš leđa i zauvek nas izbrišeš iz svog novog života.

Nakon što si nas izbacio, uzela sam Boaza i otišli smo da živimo kod moje sestre i njenog muža u kibucu. (Nismo imali kuda drugde da odemo, a nismo imali ni novca.) Tamo sam živela šest meseci, a onda sam se vratila u Jerusalim. Radila sam u knjižari. Boaz je u međuvremenu u kibucu proveo još pet godina, dok nije napunio trinaest. Odlazila sam i viđala ga svake treće nedelje. Tako je bilo dok se nisam udala za Mišela, a otad me dečak naziva kurvom. Baš kao i ti. Nijednom nije došao u Jerusalim da nas vidi. Kad smo mu rekli da smo dobili kćerku (Madlen Jifat), zalupio je slušalicu.

Zatim se pre dve godine iznenada pojavio jedne zimske noći, u jedan ujutro, i rekao mi da mu je dosta kibuca i da ga pošaljem u poljoprivrednu školu ili će „živeti na ulici“ i više mi se nikad neće javiti.

Moj muž se probudio i rekao mu da skinе mokru odeću, pojede nešto, okupa se i ode u krevet, i da ćemo razgovarati ujutro. Dečak (čak i tad, sa trinaest i po godina, viši i krupniji od Mišela) odgovorio je kao da nogom gazi bubu: „A ko si sad ti? Ko je tebe šta pitao?“ Mišel se nasmejao i odgovorio: „Predlažem da izađeš napolje, dečko, smiriš se, promeniš traku, pokucaš na vrata i ponovo uđeš, ali ovog puta pokušaj da se ponašaš kao ljudsko biće a ne kao gorila.“

Boaz je krenuo ka vratima. Ali ja sam se isprečila između njega i do vratka. Znala sam da me neće ni pipnuti. Beba se probudila i zaplakala, pa je Mišel otišao da je presvuče i

ugreje joj malo mleka u kuhinji. Rekla sam: „Dobro, Boaze. Možeš da ideš u poljoprivrednu školu ako to zaista želiš.“ Stojeći tamo u donjem rublju s umirenom bebom u naručju, Mišel je dodao: „Samo pod uslovom da se izviniš majci, lepo je zamoliš i onda joj zahvališ. Šta si ti, konj?“ Lica izobličeno od onog očajničkog gnušanja i prezira što je nasledio od tebe, Boaz mi je došapnuo: „I ti dozvoljavaš da te *ovo* jebe svake noći?“, a odmah potom ispružio ruku, dodirnuo mi kosu i drugačijim glasom, od kojeg mi srce zapeva kad ga se setim, rekao: „Ali beba vam je baš lepa.“

Zatim smo (zahvaljujući uticaju Mišelovog brata) Boaza upisali u Poljoprivrednu školu u Telamimu. To je bilo pre dve godine, početkom 1974, nedugo posle rata zbog kojeg si se – kako su mi rekli – vratio iz Amerike da bi u njemu učestvovao kao komandir tenkovskog bataljona na Sinaju pre no što si ponovo pobeo. Čak smo pristali na njegov zahtev da mu ne dolazimo u posete. Plaćali smo školarinu i ćutali. To jest, Mišel je plaćao. Zapravo, nije baš ni Mišel.

Za te dve godine nismo dobili čak ni jednu jedinu razglednicu. Samo opomene od direktorke. Dečak je nasilan. Dečak se posvađao i noćnom čuvaru razbio glavu. Dečak noću odlazi nekud. Dečak ima policijski dosije. Dečak je uslovno kažnjen. Dečak će morati da napusti školu. Ovaj dečak je čudovište.

Čega se ti sećaš, Alek? Poslednje što si video bilo je osmogodišnje stvorenje, izduženo, mršavo i svetlosmeđe, nalik stabljici kukuruza, koje ti je, naslonjeno na tvoj radni sto, usredsređeno, pravilo makete aviona od plute po uputstvu iz brošura „Uradi sam“ što si mu donosio – pažljivo, poslušno, gotovo bojažljivo dete, mada je čak i tada, kao osmogodišnjak, bio u stanju da prevaziđe poniženja nekakvom

ćutljivom, kontrolisanom odlučnošću. U međuvremenu, kao genetska tempirana bomba, Boaz je napunio šesnaest godina, visok je sto devedeset i još raste, ogorčen, razuzdan dečak kome mržnja i usamljenost daju neverovatnu fizičku snagu. I jutros se konačno dogodilo ono što sam dugo očekivala – hitan telefonski poziv. Odlučili su da ga izbace iz internata jer je napao jednu profesorku. Nisu hteli da mi saopšte pojedinosti.

Smesta sam otišla tamo, ali je Boaz odbio da me vidi. Samo je poslao poruku da ne želi „da ima išta s tom kurvom“. Je li mislio na profesorku? Ili na mene? Ne znam. Ispostavilo se da je nije baš „napao“ – dobacio je neku neukusnu šalu, ona mu je udarila šamar, a on njoj smesta uzvratio s dva. Preklinjala sam ih da odlože izbacivanje dok se ne snađem. Sažalili su se na mene i dali mi još dve nedelje.

Mišel kaže da Boaz, ako želim, može živeti s nama (iako nas dvoje i beba živimo u jednoiposobnom stanu za koji još otplaćujemo kredit). Ali znaš dobro kao i ja da Boaz neće pristati na to. Taj dečak me prezire. I tebe. Dakle, ipak imamo nešto zajedničko, ti i ja. Žao mi je.

Uz njegov policijski dosije i s referentom za uslovne kažnjenike za vratom, nema izgleda da će ga primiti u neku drugu stručnu školu. Pišem ti zato što ne znam šta da radim. Pišem ti iako ti ovo nećeš pročitati, a ako i pročitaš, nećeš odgovoriti. U najboljem slučaju, naložićeš svom advokatu Zakhajmu da mi pošalje službeni dopis i podseti me da njegov klijent i dalje poriče očinstvo, da ispitivanje krvi nije dalo nedvosmislen rezultat i da sam svojevremeno ja bila ta koja se izričito protivila analizi tkiva. Šah-mat.

Da, i razvod te je oslobodio svake odgovornosti prema Boazu i obaveze prema meni. Sve to znam napamet, Alek.

Nemam čemu da se nadam. Pišem ti kao da stojim uz prozor i govorim planinama. Ili tami među zvezdama. Očaj je tvoja oblast. Ako hoćeš, možeš me upotrebiti kao uzorak.

Žudiš li još za osvetom? Ako je tako, ovim ti okrećem drugi obraz. Moj i Boazov. Samo napred, udari što jače možeš.

Da, poslaću ti ovo pismo iako sam odložila olovku i odlučila da ne pokušavam; na kraju krajeva, nemam ništa da izgubim. Svi putevi ispred mene blokirani su. Moraš da shvatiš ovo: čak i da referent za uslovne kažnjenike ili socijalni radnik uspeju da Boaza nagovore da prihvati nekakvo lečenje, rehabilitaciju, pomoć, prebacivanje u drugu školu (a ja ne verujem da će uspeti), nemam novca da to platim.

Ti, Alek, međutim, imaš mnogo.

Ja nemam ni veze, a ti sve možeš rešiti s nekoliko telefonskih poziva. Ti si jak i pametan. Ili si makar bio pre sedam godina. (Kažu mi da si imao dve operacije. Nisu mi znali reći kakve.) Nadam se da si sad dobro. Neću reći ništa više od toga da me ne bi optužio da sam licemerna. Da laskam. Da ti se ulagujem. I ne poričem, Alek – i dalje sam spremna da ti se ulagujem koliko god želiš. Uradiću sve što zatražiš od mene. Zaista, sve. Samo da spaseš svog sina.

Da imam mozga, precrtala bih „sina“ i napisala „Boaza“ da te ne razbesnim. Ali kako da precrtam očiglednu istinu? Ti si mu otac. A što se tiče mog mozga, zar već odavno nisi zaključio da sam potpuni idiot?

Predložiću ti nešto. Spremna sam da napisмено priznam, u prisustvu beležnika, ako želiš, da je Boaz sin nekog drugog, koga god hoćeš. Moje samopoštovanje je stradalo odavno. Potpisaću svaki papirić koji preda me stavi tvoj advokat ako, zauzvrat, pristaneš da Boazu pružiš prvu pomoć. Nazovimo

to humanitarnom pomoći. Nazovimo to činom dobrote prema potpuno nepoznatom, neobičnom detetu.

Istina je; kad prestanem da pišem i zamislim ga, i dalje to tvrdim: Boaz *jeste* neobično dete. Ne, ne dete. Neobičan čovek. Mene naziva kurvom. Tebe naziva psetom. Mišela – „svodničičem“. Kao svoje prezime (čak i u zvaničnim dokumentima) navodi moje devojačko, Boaz Brandsteter. Školu, u koju smo ga po njegovom zahtevu upisali, za šta smo morali upotrebiti vezu, naziva Đavoljim ostrvom.

Sada ću ti reći nešto što možeš da iskoristiš protiv mene. Roditelji mog muža, koji žive u Parizu, svakog meseca nam šalju nešto novca da bi Boaz bio u internatu iako Boaza nikad nisu videli, a on verovatno nikad i nije čuo za njih. Ni oni nisu dobrostojeći (imigranti su, iz Alžira), a osim Mišela, imaju još petoro dece i osmoro unučadi u Francuskoj i u Izraelu.

Slušaj, Alek: neću napisati ni reč o onome što se dogodilo u prošlosti. Izuzev o jednom, o nečemu što nikad neću zaboraviti, mada ćeš se verovatno zapitati kako, za ime sveta, uopšte i znam za to. Dva meseca pre našeg razvoda, Boaz je zbog bubrežne infekcije smešten u bolnicu *Šarej cedek*. I došlo je do komplikacija. Bez mog znanja si otišao doktoru Blumentalu da se raspitaš može li, ukoliko je potrebno, odrasla osoba dati bubreg osmogodišnjem detetu. Nameravao si da mu daš sopstveni bubreg. I upozorio si lekara da imaš samo jedan uslov – da ja (i dete) nikad ne saznamo. I nisam ni znala dok se nisam sprijateljila s doktorom Adornom, Blumentalovim asistentom, mladim lekarom protiv koga si hteo da podneseš krivičnu tužbu zbog nesavesnog lečenja Boaza.

Ako još uvek čitaš, ovog trenutka si verovatno pobledeo još više i grabiš upaljač pokretom što odaje potisnuto nasilje,

te prinosiš plamen usnama (jer lula ti nije među zubima), i sebi opet kažeš: „Naravno, doktor Adorno. Ko bi drugi?“ A ako dosad nisi uništio ovo pismo, ovo je trenutak kad ga uništavaš. A sa njim i mene i Boaza.

A onda se Boaz oporavio i ti si nas izbacio iz svoje kuće, iz svog imena, iz svog života. Nisi mu dao bubreg. Ali zaista verujem da si to ozbiljno nameravao. Jer sve u vezi s tobom jeste ozbiljno. To ti priznajem – ozbiljan si.

Laskam ti opet? Ako želiš, priznaću da je tako. Laskam. Ulagujem se. Puzim na kolenima pred tobom i udaram čelom o zemlju. Kao u dobra stara vremena.

Jer, nemam šta da izgubim i ne libim se da molim. Urađiću sve što zapovediš. Samo, nemoj odugovlačiti jer će ga za dve nedelje izbaciti na ulicu. A ulica je tamo, čeka ga.

Na kraju krajeva, tebi ništa na svetu nije nedostižno. Pusti s lanca ono svoje čudovište, svog advokata. Možda će ga preko nekakve veze primiti u mornaričku školu. (Boaza neobično privlači more; privlači ga još otkako je bio mali. Sećaš li se, Alek, onog leta u Aškelonu, leta kad se vodio Šestodnevni rat? Vrtloga? Onih ribara? Splava?)

I još nešto pre no što zatvorim ovo pismo: čak ću i spavati s tobom ako to želiš. Kad želiš. I kako god želiš. (Moj muž zna za ovo pismo i čak se i složio da treba da ti ga napišem – izuzev ove poslednje rečenice. Pa ako želiš da me uništiš, možeš jednostavno fotokopirati pismo, podvući poslednju rečenicu svojom crvenom olovkom i poslati to mom mužu. To će biti sasvim dovoljno. Priznajem: lagala sam kad sam ranije napisala da nemam šta da izgubim.)

I eto, Alek, sada smo svi potpuno prepušteni tebi na milost. Čak i moja kćerčica. I možeš nam uraditi šta god hoćeš.

Ilana (Somo)

* * *

Gđa Halina Brandsteter-Somo
Ulica Tarnaz br. 7*
Jerusalim, Izrael

London
18. 2. 76.

HITNO

Poštovana gospodo,

Vaše pismo od petog ovog meseca prosleđeno mi je tek juče iz Sjedinjenih Država. Osvrnuću se samo na mali deo onoga što ste naveli u njemu.

Jutros sam telefonom razgovarao s poznanikom u Izraelu. Nakon tog razgovora, direktorka škole vašeg sina telefonirala mi je na svoju inicijativu. Dogovorili smo se da se poništi odluka o izbacivanju i da u njegovom dosijeu bude navedena samo opomena. Ako, i pored toga, vaš sin ipak želi – kako je to neodređeno nagovešteno u vašem pismu – da se prebaci u kadetsku školu, osnovano pretpostavljam da se to može urediti (preko mog advokata, gospodina Zakhajma). Gospodin Zakhajm će vam takođe dostaviti ček na iznos od dve hiljade dolara (u izraelskim funtama i na ime vašeg muža). Vaš muž će morati da potpiše da je primio ovaj iznos koji vam se poklanja da bi vam olakšao oskudicu, ali se na to nikako ne može gledati kao na presedan ili na priznanje da postoje bilo kakve obaveze sa naše strane. Vaš

---

* Na hebrejskom naziv ulice glasi ז"נרת što zapravo znači „1896. godina“. Kako se broj 1896 izražava slovima TRNZ, naziv se transkribuje kao TARNAZ. (Prim. prev.)

muž će takođe morati zajamčiti da sa vaše strane ubuduće više neće biti molbi (nadam se da njegova uboga i veoma brojna porodica iz Pariza ne namerava da sledi vaš primer i traži novčane usluge od mene). Preko svega ostalog u vašem pismu, uključujući velike laži, velike protivrečnosti i naprosto obične vulgarnosti, preći ću ćutke.

A. A. Gideon

P. S. Sačuvaću vaše pismo.

* * *

Dr Aleksandar A. Gideon
Ekonomski fakultet u Londonu
London, Engleska

Jerusalim
27. 2. 76.

Dragi Alek,

Kao što znaš, prošle nedelje smo potpisali na obeleženom mestu i primili novac od tvog advokata. Ali Boaz je sad napustio školu i već nekoliko dana radi na glavnoj pijaci u Tel Avivu kod veletrgovca voćem i povrćem koji je oženjen jednom Mišelovom rođakom. Na Boazov zahtev, Mišel mu je našao posao.

Ovako se to dogodilo – nakon što je direktorka Boazu saopštila da neće biti izbačen već samo opomenut, dečak je jednostavno uzeo svoju torbu i nestao. Mišel je stupio u vezu s policijom (tamo ima neke rođake), a oni su nas obavestili da dečaka drže u pritvoru u Abu Kabiru zbog posedovanja ukradene robe. Prijatelj Mišelovog brata, koji je na višem položaju u telavivskoj policiji, razgovarao je u naše ime s

Boazovim referentom za uslovne kažnjenike. Posle izvesnih komplikacija uspele smo da ga oslobodimo uz kauciju.

Za ovo smo upotrebili deo tvog novca. Znam da to nisi imao na umu kad si nam dao novac, ali mi jednostavno nemamo drugog novca: Mišel je tek nesvršeni nastavnik francuskog jezika u verskoj državnoj školi, a nakon što mu od plate odbiju ratu za stambeni kredit, jedva nam dovoljno ostane za hranu. A tu je i moja kćerčica (Madlen Jifat, kojoj je skoro tri godine).

Moram ti reći da Boaz pojma nema otkud je stigao novac za kauciju. Da smo mu rekli, mislim da bi pljunuo na novac, na referenta i na Mišela. Ovako je najpre odbio da ga puste i tražio da ga „ostave na miru“.

Mišel je u Abu Kabir otišao bez mene. Prijatelj njegovog brata (policajac) uredio je da on i Boaz budu sami u kancelariji u policijskoj stanici, kako bi mogli da razgovaraju nasamo. Mišel mu je rekao: „Vidi, možda si zaboravio ko sam ja. Ja sam Mišel Somo i kazali su mi da me iza leđa nazivaš svodnikom tvoje majke. Ako će ti biti lakše, reci mi to u lice. A onda ću ti odgovoriti i reći ću ti da si pomerio pameću. I možemo ovde da stojimo i psujemo jedan drugog čitav dan, ali nećeš pobediti jer ja umem da psujem i na francuskom i na arapskom, a ti jedva vladaš i hebrejskim. I kad ti ponestane psovki, šta onda? Možda ti je bolje da ćutiš, smiriš se i napraviš mi spisak, šta tačno želiš od života. A ja ću ti onda reći šta ti možemo pružiti tvoja majka i ja. I onda ćemo videti – možda možemo da se dogovorimo.“

Boaz je odgovorio da on od života ne želi ništa, a poslednje što želi jeste da mu svakojaki ljudi dolaze i pitaju ga šta želi od života.

Tada je Mišel, kome u životu nikad nije bilo lako, uradio baš pravu stvar. Naprosto se spremio da ode i Boazu rekao: „Ako je tako, sve ti najbolje želim, momče. Što se mene tiče,

moгу da te zatvore u neku ustanovu za mentalno zaostale ili vaspitno zapaštene, pa da se završi na tome. Ja odoh.“

Boaz je pokušao da se usprotivi; rekao je Mišelu: „Pa šta? Ubiću nekog i pobeći ću.“ Ali Mišel se samo okrenuo u dovratku i tiho odgovorio: „Slušaj ovamo, drago dete. Nisam ti ni majka ni otac. Nisam ti ništa, pa nemoj praviti predstavu za mene jer šta mene briga za tebe. Samo u narednih šezdeset sekundi odluči hoćeš li odavde izaći uz kauciju, da ili ne. Što se mene tiče, ubij koga hoćeš. Samo, ako možeš, pokušaj da to izbegneš. Doviđenja.“

A kad je Boaz rekao: „Čekaj“, Mišel je odmah znao da je dečak popustio. Mišel tu igru zna bolje od svih nas jer je život uglavnom posmatrao sa dna i nevolje su od njega stvorile ljudski brilijant – tvrd i divljenja vredan (da, i u postelji, ako baš moraš da znaš). Boaz mu je rekao: „Ako ti nije stalo do mene, zašto si onda dolazio čak iz Jerusalima da za mene platiš kauciju?“ Mišel se s vrata nasmejao i rekao: „U redu, dva poena za tebe. Istina je da sam, u stvari, došao da izbliza vidim kakvog je to genija rodila tvoja majka – možda i u kćerki koju je dobila sa mnom ima nekog potencijala. Ideš li ili ne?“

I tako ga je Mišel oslobodio tvojim novcem i pozvao ga u košer kineski restoran, koji je nedavno otvoren u Tel Avivu, i otišli su u bioskop (svako ko je sedeo iza njih mogao je pomisliti da je Boaz otac, a Mišel sin). Te noći se Mišel vratio u Jerusalem i ispričao mi čitavu priču, a u međuvremenu je Boazu već bio sređen posao kod onog veletrgovca voćem i povrćem sa pijace u Karlebahovoj ulici, onog što je oženjen Mišelovom rođakom. Jer Boaz mu je rekao da to želi – da radi i zarađuje i da ne zavisi ni od koga. I Mišel mu je, ne posavetovavši se sa mnom, odmah odgovorio: „Da, to mi se dopada, naći ću ti posao još večeras ovde u Tel Avivu.“ I našao mu je.

Boaz sada živi u Planetarijumu u Ramat Avivu: jedan od ljudi koji tamo rade oženjen je devojkom koja je pedesetih

godina u Parizu studirala s Mišelom. A Boaza je Planetarijum veoma privukao. Ne, nisu ga privukle zvezde nego teleskopi i optika.

Pišem ti sve ove pojedinosti o Boazu uz Mišelovu saglasnost. Kaže da smo, pošto si ti dao novac, dužni da ti javimo kako ga trošimo. I mislim da ćeš ovo pismo pročitati više puta. I mislim da si i moje prvo pismo pročitao više puta. I uživam pri pomisli na gnev koji sam ti izazvala ovim pismima. Kad se razbesniš, muževan si i privlačan, ali i detinjast i bezmalo dirljiv – počneš da rasipaš ogroman fizički trud na krhke predmete poput penkala, olovke, naočara. Ne da bi ih polomio, već da bi savladao sebe i premestio ih pet centimetara udesno ili dva centimetra ulevo. To rasipanje je nešto što cenim i uživam dok zamišljam kako se odigrava sada, dok čitaš moje pismo, tamo u crno-beloj sobi, između vatre i snega. Ako imaš neku ženu koja spava s tobom, priznajem da sam ovog časa ljubomorna na nju. Ljubomorna sam čak i na ono što radiš luli, penkalu, naočarima, stranicama mog pisma među svojim snažnim prstima.

Da se vratim na Boaza: pišem ti jer sam Mišelu obećala da ću ti pisati. Kad povratim novac od kaucije, čitav iznos koji si nam poklonio uložiću na štedni račun na ime tvog sina. Ako odluči da studira, njegovo školovanje ćemo finansirati tim novcem. Ako želi da iznajmi sobu u Tel Avivu ili ovde u Jerusalimu, iako je vrlo mlad, iznajmićemo mu je i plaćati tvojim novcem. Za sebe nećemo uzeti ništa.

Ako se slažeš sa svim ovim, ne moraš mi odgovarati. Ako se ne slažeš, javi mi što pre, pre nego upotrebimo novac, i vratićemo ga tvom advokatu i nekako se snaći bez tog iznosa (iako je naša finansijska situacija prilično loša).

Još jedna molba:

Ili uništi ovo pismo i ono prethodno, ili – ako si odlučio da ih iskoristiš – uradi to odmah, smesta, ne oklevaj. Svaki dan

koji prođe i svaka noć još jedan su breg i jedna dolina koje nam oduzima smrt. Vreme prolazi, Alek, i oboje se gasimo.

I još nešto: napisao si mi da na laži i protivrečnosti u mom pismu odgovaraš prezrivim ćutanjem. Tvoje ćutanje, Alek, i tvoj prezir, najjednom me plaše. Zar zaista za sve ove godine, na svim svojim putovanjima, nisi našao nikog ko bi ti ponudio jednu jedinu mrvicu dobrote? Žao mi te je, Alek. Kakva strahota – ja sam ona koja se ogrešila, a ti i tvoj sin plaćate punu kaznu. Ako želiš, precrtaj ovo „tvoj sin“, pa napiši Boaz. Ako želiš, precrtaj sve. Što se mene tiče, ne oklevaj, samo učini bilo šta što će ti olakšati patnje.

Ilana

* * *

Gospodin Mišel-Anri Somo
Ulica Tarnaz br. 7
Jerusalim, Izrael

Ženeva
7. 3. 76.

PREPORUČENO

Poštovani gospodine,

S vašim znanjem – i, kako sama tvrdi, na vaš podsticaj – vaša supruga je našla za shodno da mi pošalje dva duga i prilično zamršena pisma koja joj ne služe na čast. Ako sam uspeo da dokučim značenje njenih nejasnih reči, njeno drugo pismo takođe ukazuje na nameru da mi se nagovesti vaša novčana oskudica. I kladim se da ste vi, gospodine, taj koji povlači konce skriven iza njenih zahteva.

Okolnosti mi omogućavaju da vam (bez nekog prevelikog odricanja) još jednom pritekнем u pomoć. Naložio

---

sam svom advokatu, gospodinu Zakhajmu, da na vaš račun u banci uplati dodatni prilog od pet hiljada dolara (na vaše ime, u izraelskim funtama). Ako ni to ne bude dovoljno, moram vas, gospodine, zamoliti da mi se ne obraćate ponovo preko svoje supruge i nejasnim zahtevima, već da me obavestite (preko gospodina Zakhajma) kolika je konačna i ukupna suma koja vam je potrebna kako biste rešili sve svoje raznorazne probleme. Ako biste bili dobri da naznačite razuman iznos, verovatno ćete otkriti da sam spreman da vam donekle izađem u susret. Sve to pod uslovom da me ne dovodite u nepriliku ispitujući koji su moji razlozi da dam novac niti opširnim izrazima zahvalnosti u levantskom stilu. Ja se, sa svoje strane, prirodno uzdržavam od izricanja ikakvog suda o vrednostima i načelima koji vam dopuštaju da od mene tražite i primete novčanu pomoć.

S dužnim poštovanjem,

A. A. Gideon

* * *

Gospodin Manfred Zakhajm
Advokatska kancelarija *Zakhajm i Di Modena*
Ulica Kralja Džordža 36

Milošću Božjom
Jerusalim
13. drugog adara 5736. (14. 3. 76)

MESNI SAOBRAĆAJ

Poštovani gospodine,

Prema našem jučerašnjem razgovoru, potreban nam je iznos od šezdesetak hiljada američkih dolara *in toto* kako

bismo isplatili stambeni kredit i sazidali još sobu i po, i još jedan sličan iznos kako bi se osigurala budućnost sina, a zatim i naše kćerčice, što ukupno iznosi sto osamdeset hiljada američkih dolara. Tu je i zahtev za dodatni prilog u iznosu od devedeset pet hiljada američkih dolara za kupovinu i renoviranje kuće Alkalaja u Jevrejskoj četvrti Starog Hebrona (jevrejski posed koji su arapski pobunjenici zauzeli tokom nereda 1929. godine, a koji sada pokušavamo da povratimo, ali ne nasilno već plaćajući punu tržišnu cenu).

Unapred zahvalni za vaš trud, gospodine, i uz duboko poštovanje prema doktoru Gideonu, čiji naučni radovi izazivaju divljenje u našoj zemlji i uvećavaju ugled jevrejskog naroda u svetu, te uz najbolje želje za srećan Purim,

Srdačno vaši,

Ilana i Mihael (Mišel-Anri) Somo

* * *

A GIDEON HOTEL EKSCELZIOR ZAPADNI BERLIN

ALEKSE MOLIM TE DA ME HITNO OBAVESTIŠ JE LI
OVO UCENA STOP DA LI DA POKUŠAM DA DOBIJEM
NA VREMENU STOP TREBA LI DA UKLJUČIM ZANDA
STOP ČEKAM UPUTSTVA STOP MANFRED

* * *

NA RUKE ZAKHAJMU JERUSALIM IZRAEL

PRODAJ IMANJE U ZIKRON JAKOVU STOP AKO
TREBA I PLANTAŽU POMORANDŽI U BINJAMINI
STOP ISPLATI IM TAČNO STO HILJADA STOP HITNO
PROVERI MUŽEVLJEVU PROŠLOST STOP PROVERI

U KAKVOM JE STANJU DEČAK STOP POŠALJI FOTO-
KOPIJU DOKUMENATA O RAZVODU STOP VRAĆAM
SE U LONDON KRAJEM NEDELJE STOP ALEKS

* * *

Ilana Somo
Ulica Tarnaz br. 7
Jerusalim

20. 3.

Ilana,

Zamolila si me da razmislim dan-dva i da ti kažem svoje mišljenje. Znaš kao i ja da kad god zatražiš nečije mišljenje ili savet, zapravo tražiš odobrenje za ono što si već uradila ili odlučila da uradiš. Nije važno – odlučila sam da ti ipak pišem ne bih li sebi razjasnila kako se dogodilo da se razidemo u lošim odnosima.

Veče koje sam prošle nedelje provela s tobom podsetilo me je na stara loša vremena. Panika me je obuzela kad sam stigla kući. Spolja je, međutim, sve delovalo kao i obično, izuzev kiše koja nije prestala da pljušti čitave noći. I izuzev Mišela, koji je izgledao umorno i smrknuo. Sat i po je nameštao one police za knjige dok mu je Jifat dodavala alatke, a u jednom trenutku, kad sam ustala da mu pomognem i pridržim dve bočne stranice, iz kuhinje si podsmešljivo dobacila da bi trebalo da ga odvedem u kibuc jer ovde traći svoje talente. Zatim je u flanelskoj pižami i kućnom haljetku seo za svoj radni sto i, s crvenim penkalom u ruci, ocenjivao đачke vežbanke. Čitave večeri je ocenjivao vežbanke. Iz ugla sobe sijala je petrolejska grejalica, Jifat se na prostirci od trske dugo igrala jagnjetom, igračkom koju sam joj kupila

na autobuskoj stanici, s radija su dopirali zvuci koncerta za flautu u Rampalovom izvođenju, ti i ja smo tiho razgovarale u kuhinji – spolja gledano, proveli smo mirno porodično veče. Mišel je bio uzdržan, a ti mu za čitavo veče nisi uputila više od dvadeset reči. A nisi ni Jifat ni meni, kad smo već kod toga. Bila si obuzeta sama sobom. Kad sam ti rekla da su nam deca bolesna, da Joaš ima novi posao u fabrici plastike u kibucu, da je izvršni odbor odlučio da me pošalje na kurs za specijalnu ishranu, slušala si me tek napola; nisi postavila ni jedno jedino pitanje. Nije mi trebalo mnogo da shvatim da, kao i obično, čekaš da završim svoje banalno izlaganje da bi prešla na sopstvene sudbonosne drame. Da čekaš da te pitam. I pitala sam. Ali nisam dobila odgovor. Mišel je ušao u kuhinju, namazao margarin i sir na parče hleba, skuvao sebi instant kafu i obećao da nas neće uznemiravati i da će uskoro odvesti Jifat na spavanje kako bismo neometano nastavile razgovor. Kad je otišao, ispričala si mi za Boaza, dva pisma koja si poslala Aleksu, novac koji ti je u dva navrata uplatio i Mišelovu odluku „da mu ovog puta traži sve što ima do poslednjeg novčića“, pod pretpostavkom „da će možda taj najzad početi da priznaje svoje grehove“. Kiša je udarala u prozore. Jifat je zaspala na prostirci i Mišel je uspeo da joj obuče pižamu i odnese je u krevet, a da je pritom ne probudi. Zatim je uključio televizor, utišao ton da nam ne bi smetao, odgledao vesti u devet sati i ćutke nastavio da ocenjuje đачke vežbanke. Oljuštila si povrće za sutrašnji ručak, a ja sam ti malo pomagala. Rekla si mi: „Gledaj, Rahel, nema svrhe da nas osuđuješ, ti u tvom kibucu, pojma nemaš šta je novac.“ I rekla si: „Sedam godina pokušavam da ga zaboravim.“ Takođe si kazala: „Uostalom, ti i ne možeš da razumeš.“ Kroz vrata sam mogla da vidim Mišelova povijena leđa, pogrbljena ramena, cigaretu koju nije ispuštao čitave večeri prisiljavajući se da je ne zapali jer su prozori zatvoreni, i

pomislila sam: „Ona opet laže. Laže čak i sebe. Kao i obično. Ništa se ne menja.“ Ali jedino što sam ti rekla, kad si me zamolila da ti kažem šta mislim, bilo je otprilike: „Ilana, ne igraj se vatrom. Budi oprezna. Već si mnogo propatila.“

Na to si ljutito odgovorila: „Znala sam da ćeš mi držati slovo.“

Uzvratila sam: „Ilana, ne zameri, ali nisam ja započela priču o tome.“ A ti si rekla: „Ali ti si me naterala.“ Na to sam predložila da prestanemo. I jesmo jer je Mišel opet ušao u kuhinju, u šali se izvinio što neovlašćeno zalazi u „ženske odaje“, oprao i obrisao posuđe od večere, a onda nam onim svojim sagorelim glasom prepričao nešto što je čuo u vestima. Zatim je seo s nama, našalio se na račun „čaja iz Poljske“, zevnuo, upitao za Joaša i decu, odsutno nas obe pomilovao po glavi, pokupio Jifatine igračke s prostirke, izašao na terasu da popuši cigaretu, poželeo nam laku noć i otišao na spavanje. Rekla si: „Na kraju krajeva, ne mogu mu zabraniti da se sastane s Aleksovim advokatom.“ I rekla si: „Da osigura Boazovu budućnost.“ I naizgled nepovezano si dodala: „Uostalom, on je sve vreme prisutan u našim životima.“

Nisam rekla ništa. A ti si me, s potisnutim gnušanjem, nazvala dragom starom mudrom, normalnom Rahel i dodala: „Samo, tvoja normalnost je bekstvo od života.“

Nisam uspela da se suzdržim. Kazala sam: „Ilana, svaki put kad izgovoriš reč *život*, imam osećaj da sam u pozorištu.“

Uvredila si se. I skratila naš razgovor. Pripremila si mi postelju, dala mi peškir i obećala da ćeš me probuditi u šest kako bih uhvatila autobus za Tiberijadu. Poslala si me u krevet i vratila se u kuhinju, gde si sama sedela i sažaljevala sebe. U ponoć sam otišla u kupatilo. Mišel je tiho hrkao i ugledala sam te kako u kuhinji sediš u suzama. Predložila sam da odeš u krevet, ponudila sam se da sedim s tobom, ali kad si rekla, u drugom licu množine: „Ostavite me na miru“,

odlučila sam da se vratim u krevet. Kiša nije prestajala čitave noći. Ujutro, pre nego što sam otišla, dok smo pile kafu, šapnula si mi da razmislim na miru dan-dva i javim ti svoje mišljenje. I pokušala sam da razmislim o onome što si mi ispričala. Da mi nisi sestra, bilo bi mi lakše. Ipak, odlučila sam da ti napišem da je, po mom mišljenju, Aleks za tebe bio nesreća, a da su Mišel i Jifat sve što imaš. Što se Boaza tiče, sada treba da ga ostaviš na miru jer će svaki pokušaj „da mu pružiš majčinsku ruku“ samo uvećati njegovu usamljenost. I njegovu udaljenost od tebe. Ne diraj ga, Ilana. Ako se ponovo ukaže potreba da se umešaš, prepusti Mišelu da se postara za to. A što se tiče Aleksovog novca, kao i svega ostalog u vezi s njim, taj novac je proklet. Ne stavljaš na kocku sve što imaš. To je moje mišljenje. Zamolila si me da ti pišem i napisala sam ti. Pokušaj da se ne ljutiš na mene.

Rahel

Srdačni pozdravi od Joaša i dece. Poljubi Mišela i Jifat. Budi dobra prema njima. Ne znam kada ću ponovo doći u Jerusolim. Kiša i ovde neprestano pada i često nam nestaje struja.

* * *

Dr A. A. Gideon
Hempsted Hit lejn 16
London NW 3, Engleska

Jerusalim
28. 3. 76.

Dragi moj Alekse,

Ako misliš da je došlo vreme da odem dođavola, samo mi pošalji telegram u tri reči: „Manfrede idi dođavola“, i otići

ću odmah. Ali ako si, s druge strane, odlučio da razgledaš psihijatrijsko odeljenje iznutra, onda to, molim te, učini sam, bez mene. Meni to neće doneti nikakvu radost.

U skladu s tvojim uputstvima i protivno svom zdravom razumu, juče sam ukinuo zabranu prodaje naše plantaže agruma kod Binjamine (ali ne i imanja u Zikron Jakovu – još me nije sasvim napustila pamet). Bilo kako bilo, od prodaje mogu dobiti oko sto hiljada američkih dolara u roku od dvadeset četiri časa i iznos predati mužu tvoje divne bivše žene pod uslovom da od tebe dobijem takav nalog.

Međutim, dopustio sam sebi da ne zaključim posao odmah kako bih ti ostavio mogućnost da se predomisliš i odustaneš od čitavog svog izigravanja Deda Mraza ne pretrpeвши nikakav gubitak (izuzev moje provizije).

Možeš li mi makar hitno dostaviti neki ubedljiv dokaz da nisi sasvim poludeo – molim te, dragi moj Alekse, ne zameri mi što sam zajedljiv. Jedino što mi je preostalo u ovoj divnoj situaciji u koju si me doveo jeste da ti pošaljem lepo pismo kojim ti otkazujem svoje usluge. Nevolja je u tome što si mi nekako drag.

Kao što dobro znaš, tvoj izuzetni otac mi je oduzeo trideset godina života, pre i posle svoje skleroze, čak i nakon što je već zaboravio kako se zovemo i on i ja i kako se piše tvoje ime. A niko ne zna bolje od tebe koliko sam naporno pet-šest godina radio na tome da budeš naimenovan za jedinog staratelja njegove celokupne imovine i da pritom tri četvrtine tog imetka ne ode na porez na nasledstvo, porez na izlapelest ili već neku boljševičku smicalicu za potkradanje. Čitav taj posao mi je doneo – i neću pokušavati da to sakrijem od tebe – profesionalno zadovoljstvo, lep stan u Jerusalimu, pa čak i malo zabave, koju sam platio, izgleda, čirom na želucu. Ali da sam pomislio da će za deset godina sin jedinac

Volođe Gudonskog iznenada početi da troši imetak na *Les Misérables*, ne bih ulagao titanski trud da čitavo to prokletost bogatstvo prebacim s ludaka na ludaka – čemu?

Dozvoli mi da te obavestim, Alekse, da deo koji name-ravaš da predaš tom džepnom zelotu predstavlja, po gruboj računici, sedam-osam procenata tvoje celokupne imovine. I kako mogu biti siguran da ti sutra neće pasti na pamet da ostatak razdeliš Domu za neoženjene očeve i Utočištu za zlostavljane muževe? A kad smo već kod toga, zašto bi ti njemu uopšte i davao novac? Samo zato što se udostojio da se oženi tvojom polovnom bivšom ženom? Ili je to hitna pomoć trećem svetu? Ili možda odšteta za diskriminaciju istočnjakâ? A ako si potpuno poludeo, možda ti neće biti teško da učiniš još jedan mali napor – luduj malo drugačije i ostavi sav svoj imetak mojoj dvojici unuka. Uradiću ti to bez provizije. Valjda smo se mi Nemci ovde napatili makar koliko i Marokanci? Zar nas niste prezirali i gazili preko nas, pofrancužena ruska aristokratijo sa severa Binjamine? I nemoj, Alekse, zanemariti činjenicu da će moji unuci tvoje bogatstvo uložiti u razvoj zemlje! U elektroniku! U lasere! Makar ga neće spiskati na obnavljanje ruševina u Hebronu i pretvaranje arapskih nužnika u sinagoge! Jer moram te obavestiti, dragi moj Alekse, da tvoj voljeni gospodin Mišel-Anri Somo možda i jeste mali čovek, ali je veliki zelot. Nije od onih bučnih, već od pritajenih – ljubazan, učtiv i nemilosrdan. (Kad budeš imao vremena, pogledaj poglavlje u svojoj izvrsnoj knjizi *Između fanatizma i zelotizma*.)

Proverio sam gospodina Somoa juče. Ovde, u mojoj kancelariji. Zarađuje jedva dve hiljade šeststo funti mesečno, od čega četvrtinu svakog meseca prilaže maloj nacionalnoj verskoj frakciji, koja je nešto desnije od Pokreta za veliki Izrael. Uzgred, ako si možda pomislio da se tvoja sjajna žena, nakon

što je isprobala svakog petog muškarca u Jerusalimu, najzad skrasila uz nekog Gregorija Peka – ispostavlja se da ovaj gospodin Somo (kao i svi mi) počinje od zemlje, ali se naglo završava na sto šezdeset centimetara ili tu negde. Drugim rečima, za glavu je niži od nje. Možda ga je kupila jeftino, na metar.

I tako se ovaj afrički Bonaparta pojavljuje u mojoj kancelariji odeven u pantalone, od tkanine koja se ne gužva, i karirani sako, koji mu je malo prevelik, kovrdžave kose, besprekorno obrijan, lica natopljenog radioaktivnim losionom posle brijanja, s naočarima u zlatnom okviru, zlatnim satom na zlatnom lancu i crveno-zelenom kravatom pričvršćenom zlatnom iglom, a na glavi nosi – kao da želi da odagna bilo kakvu moguću nedoumicu – malu kipu.

Ispostavlja se da gospodin nije nimalo glup. Naročito ne kad je u pitanju novac ili manipulisanje grizom savesti, ili oštri nagoveštaji o raznoraznim moćnim rođacima koje je strateški rasporedio u opštini, policiji, svojoj stranci, pa čak i u poreskoj upravi. Gotovo sa sigurnošću ti mogu jamčiti, dragi moj Alekse, da ćeš jednog dana videti kako ovaj Somo sedi u skupštini i ispaljuje duge, razorne patriotske salve na naivne dobronamernike poput tebe i mene. Možda bi, na kraju krajeva, trebalo da ga se pričuvaš umesto što ga finansiraš?

Alekse. Šta ti, dođavola, njima duguješ? Ti, koji si me izludeo dok si se razvodio, u najboljem maniru svog poremećenog oca, terao me da se borim kao tigar kako ona ne bi dobila ni novčića od tebe, nijedan crep sa vile u Jefe Nofu, čak ni penkalo kojim je konačno primorana da potpiše dokumenta! Tek nerado si pristao da zadrži svoje donje rublje i nešto posuđa, kao naročitu uslugu, a čak i tada si tvrdoglavo zahtevao da se navede kako je to „ustupak učinjen *ex gratia*“.

Pa šta te je odjednom spopalo? Reci mi, da li ti slučajno neko pretili nečim? Ako je tako, smesta mi ispričaj sve o tome.

Ophodi se prema meni kao prema porodičnom lekaru. Pošalji mi hitan signal – a onda se zavali i posmatraj kako ću ih rastrgnuti na komadiće. Biće mi zadovoljstvo.

Slušaj me, Alekse. Činjenica je, nema razloga da se upuštam u tvoje bezumne planove. Baš sad imam divan, slastan slučaj (koji se tiče Ruske pravoslavne crkve) i ono što ću na tome zaraditi, čak i da izgubim parnicu, vredi otprilike dva-put više od onog bednog priloga koji si odlučio da za Pashu pokloniš severnoafričkim Jevrejima ili Udruženju ostarelih nimfomanki. Jebi se, Alekse. Samo mi daj konačna uputstva i daću šta god želiš, kad god želiš, kome god želiš. Svakom prema sopstvenoj pohlepi.

Uzgred rečeno, činjenica je, Somo ne cvili pohlepno. Naprotiv, govori veoma lepo, tihim uravnoteženim tonom, uz osmeh i visokomoralnu prefinjenost, kao katolički intelektualac. Ovi ljudi su na putu od Afrike do Izraela očigledno doživeli potpuni preobražaj u Parizu. Spolja mi deluje bezmalo veći Evropejac od tebe ili mene. Ukratko, mogao bi koju lekciju iz učtivog ponašanja održati i samoj Emili Post.

Pitam ga, na primer, ima li ikakvu predstavu zašto mu profesor Gideon najednom predaje ključeve svog sefa. Smeši mi se blago, kao da osmehom kaže: „Ma dajte“, kao da sam mu postavio istinski detinjasto pitanje, ispod njegovog i mog dostojanstva, odbija da se posluži mojim kentom i nudi mi svoju evropu, ali se udostoji – možda je to gest jevrejske solidarnosti – da mu pripalim cigaretu. I zahvaljuje i dobacuje mi nekakav oštar pogled, koji njegove naočari u zlatnom okviru uveličavaju poput pogleda sove u podne: „Siguran sam da bi na to pitanje profesor Gideon umeo odgovoriti bolje od mene, gospodine Zakhajme.“

Suzdržavam se i pitam ga zar mu poklon od čitavih sto hiljada dolara ne budi makar radoznalost. Na to odgovara:

„Svakako, gospodine“, i zatvara se kao školjka. Čekam dvadesetak sekundi da još nešto kaže, a zatim odustajem i pitam ima li neki svoj stav o tome. Na to mirno odgovara da, zapravo, ima, ali da bi, ukoliko dopuštam, radije čuo šta ja mislim o tome.

I u tom trenutku odlučujem da pucam pravo u metu; na lice navlačim smrknuti Zakhajmov izraz koji upotrebljavam pri unakrsnom ispitivanju i pucam, praveći male stanke između reči ne bih li pojačao njihovo dejstvo: „Gospodine Somo. Ako ne zamerate, ja mislim da neko vrši veliki pritisak na mog klijenta. Ono što biste vi i vaši prijatelji nazvali 'kupovina ćutanja'. I u iskušenju sam da što brže otkrijem ko, i kako, i zašto.“ Besraman, taj bezrepi majmun mi se smeška slatko i licemerno, pa odgovara: „Njegovo osećanje stida, gospodine Zakhajme, to je jedino što vrši pritisak na njega.“ „Stid? Zbog čega?“, pitam, a odgovor mu je već na vrhu medenog jezika pre no što i dovršim pitanje: „Zbog njegovih grehova, gospodine.“ „Kakvih grehova, na primer?“ „Sramoćenje drugih, na primer. Osramotiti čoveka u judaizmu je isto što i proliti mu krv.“

„A šta ste vi, gospodine? Jeste li poreznik? Sudski izvršitelj?“

„Ja?“, odgovara ne trepnuvši. „Moja uloga je čisto simbolička. Naš profesor Gideon je čovek od pismena. Uživa svetski ugled. Izuzetno ga poštuju. Moglo bi se reći da mu se i dive. Jedino što, dok ne ispravi svoje greške, sva njegova dobra dela ne vrede ništa. Jer su zasnovana na grehu. Sada je obuzet grižom savesti i izgleda da je napokon počeo tražiti put ka pokajanju.“

„A vi ste čuvar kapije pokajanja, gospodine Somo? Stojite tamo i prodajete karte?“

„Ja sam se oženio njegovom ženom“, kaže mi, gleda me netremice, kao projektor, očiju uvećanih triput kroz sočiva

njegovih naočara, „ja sam iscelio njenu sramotu. A takođe i bdim nad koracima njegovog sina.“

„Po ceni od sto dolara na dan puta trideset godina, u gotovini unapred, gospodine Somo?“

I najzad sam uspeo da ga izbacim iz ravnoteže. Pariska patina se lomi i afrički gnev izbija kao gnoj.

„Gospodine Zakhajme, uz sve dužno poštovanje, vi svojim veselim pošalicama za pola sata zaradite više novca nego što sam ja dosad primio za sav svoj rad. Ljubazno vas molim, gospodine Zakhajme, da uzmete u obzir da ja ni novčić nisam tražio od profesora Gideona. On je sam ponudio. I nisam ja tražio ovaj sastanak s vama, gospodine. Vi ste me zamolili da se sastanemo. A sada“ – nastavničič je iznenada ustao i načas sam pomislio da će uzeti lenjir s mog stola i udariti mi packe, i ne pružajući mi ruku i jedva skrivajući gnušanje, uzviknuo – „a sada, uz vaše ljubazno dopuštenje, okončaću ovaj razgovor zbog vaših zlonamernih i nepri- stojnih insinuacija.“

Stoga sam požurio da ga umirim. Primenio sam ono što bi ti možda nazvao „etničkim povlačenjem“. Svalio sam krivicu na svoj nepodnošljivi germanski osećaj za humor. Preklinjao sam ga da bude ljubazan i zanemari moju neuspelu šalu i smatra da moje poslednje reči nisu izgovorene. I smesta sam pokazao zanimanje za novčani prilog koji je tražio od tebe za nekakva zelotska nečista posla u Hebronu. Tu mu se na licu ukazao ravnodušan, visokomoralan izraz dok mi je, i dalje stojeći na svojim kratkim nogama i uz gotovo feldmaršalske pokrete prema mapi zemlje na zidu moje kancelarije, držao besplatnu (izuzev mog vremena, koje ionako ti plaćaš u njegovo ime) kratku propoved o našem pravu na zemlju, itd. Neću te zamarati onim što obojica znamo *ad nauseam*. Sve je bilo ukrašeno biblijskim citatima

i aluzijama i pojednostavljeno, pride, kao da me smatrao osobom koja ne shvata najbrže.

Pitao sam ovog malenog Majmonida je li svestan činjenice da su tvoji politički pogledi manje-više sasvim drugačiji i da se sve te ludosti u vezi s Hebronom dijametralno razlikuju od tvog javno izrečenog stava.

Ovog puta je vladao sobom. (Reći ću ti, Alekse, još ćemo mi čuti od ovog ludog mahdija!*) Odgovorio je strpljivo, medenim glasom, da, po njegovom skromnom mišljenju, „doktor Gideon trenutno, kao i mnogi drugi Jevreji, doživljava pročišćenje koje vodi ka nagoveštajima pokajanja što će uskoro doneti opštu promenu mišljenja“.

Tada je – neću to kriti od tebe, dragi moj Alekse – na mene došao red da izgubim svoju evropsku patinu i eksplodiram: Odakle mu, za ime boga, ideja da zna o čemu ti razmišljaš? Odakle mu, a da te nije ni upoznao, hrabrosti da odlučuje u tvoje ime – možda čak i u ime svih nas – o tome šta mislimo ili šta ćemo tek misliti čak i pre no što to i sami znamo?

„Profesor Gideon sada sigurno pokušava da okaje grehove koji razdvajaju čoveka od čoveka. To je razlog što ste me pozvali ovamo, u vašu kancelariju, na sastanak, gospodine Zakhajme. Zašto ne iskoristimo ovu priliku da, pomoću ove donacije, otkrijemo način na koji će se okajati grehovi koji čoveka razdvajaju od Svevišnjeg?“

I nije nameravao da ode dok se nije potrudio da mi objasni suštinsku dvosmislenost hebrejske reči za *krv* koja takođe može značiti *novac*. *Ecce homo*.

Dragi moj Alekse, nadam se da si se valjano razbesneo čitajući sve ovo. Ili, još bolje, da si se slatko nasmejao i predomislio u vezi sa svim ovim. To je razlog zbog kojeg sam se pomučio da ti prepričam čitav prizor. Kako je ono maleni

---

* Arap.: muslimanski mesija koji će svet spasti od zla. (Prim. prev.)

propovednik rekao? „Kapije pokajanja nikad nisu zatvorene.“ Dakle, pokaj se smesta zbog svoje čudne zamisli i njihov dvoje pošalji dođavola.

Ukoliko nema nečeg u onoj mojoj staroj intuiciji, što mi šapuće da je neko nekako načuo za nekakvu sramotnu pojedinost, a ovaj đavo – ili ko god da se krije iza njega – koristi to da bi ti pretio i ucenio te da novcem kupiš njegovo ćutanje (kao i ruševine u Hebronu). Ako je tako, još jednom te preklinjem da mi daš i najmanji signal i videćeš kako ću vešto deaktivirati njihovu eksplozivnu napravu.

U međuvremenu, sledeći uputstva iz tvog telegrama, zatražio sam od malog privatnog detektiva (našeg starog prijatelja Šloma Zanda) da prati Somoa i prilažem ti izveštaj. Ako se potrudiš da ga pažljivo pročitaš, nesumnjivo ćeš shvatiti da i mi imamo čime da zastrašimo i lako možemo uveriti dotičnog gospodina da tu igru mogu igrati dvoje. Samo mi daj odobrenje i poslaću Zanda da s njim obavi lep mali razgovor u četiri oka. Jamčim ti da će za deset minuta sve biti mirno na istočnom frontu. Od njih više nećeš čuti ni glasa.

Dakle, uz ovo pismo ti prilažem tri dokumenta: (a) Zandov izveštaj o Somou, (b) izveštaj Zandovog pomoćnika o dečaku B. B. i (c) foto-kopije odluke Rabinskog suda o okončanju tvog braka i odluke Okružnog suda o tužbi koju je tvoja draga podnela protiv tebe. Podvukao sam ti važne delove crvenom olovkom. No pokušaj da ne zaboraviš da se sve to okončalo pre više od sedam godina i da je to sada samo drevna istorija.

Toliko od mene o onome što si mi telegramom tražio da učinim. Nadam se da si makar ti zadovoljan mnome jer ja uopšte nisam zadovoljan tobom. Očekujem dalja uputstva, ponizno kao i uvek. Nemoj samo, za ime boga, da poludiš.

Tvoj veoma zabrinuti

Manfred

* * *

NA RUKE ZAKHAJMU JERUSALIM IZRAEL

PREKORAČIO SI SVOJA OVLAŠĆENJA STOP SMESTA
ISPLATI TAČNO STO HILJADA I PRESTANI DA ME
UZNEMIRAVAŠ STOP ALEKS

* * *

A GIDEON NICFOR LONDON

ISPLATIO STOP DAJEM OSTAVKU STOP VIŠE TE NE
ZASTUPAM STOP OČEKUJEM HITNA UPUTSTVA
GDE DA POŠALJEM TVOJE SPISE STOP TI SI POTPU-
NO POLUDEO STOP MANFRED ZAKHAJM

* * *

NA RUKE ZAKHAJMU JERUSALIM IZRAEL

TVOJU OSTAVKU NE PRIHVATAM STOP ISTUŠIRAJ
SE HLADNOM VODOM STOP SMIRI SE I BUDI DOBAR
STOP ALEKS

* * *

A GIDEON NICFOR LONDON

OSTAVKA JE NA SNAZI STOP IDI DOĐAVOLA STOP
ZAKHAJM